

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมา

สื่อโทรทัศน์ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษย์ในยุคปัจจุบันเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งสื่อโทรทัศน์มีข้อได้เปรียบกว่าสื่อชนิดอื่น ๆ คือ สามารถชมภาพและเสียงไปพร้อม ๆ กัน มีความหลากหลายของรายการ และสามารถเข้าถึงมวลชนได้อย่างกว้างขวาง ทำให้โทรทัศน์ภาคพื้นดิน ดิจิตอล โทรทัศน์แบบบอกรับสมาชิก (Cable TV) และ โทรทัศน์ผ่านดาวเทียม (Satellite TV) ต่างพัฒนาปรับปรุงรายการต่าง ๆ ของสถานีให้มีความน่าสนใจ เพื่อเพิ่มจำนวนผู้ชมของตนเองให้มากขึ้น รวมทั้งมีการกำหนดกลุ่มเป้าหมายอย่างเฉพาะเจาะจง เพื่อศึกษา วิเคราะห์ และนำเสนอรูปแบบรายการให้สอดคล้องกับพฤติกรรมของกลุ่มผู้ชมเป้าหมาย สำหรับ โทรทัศน์เชิงพาณิชย์ประเภท โทรทัศน์ผ่านดาวเทียม (Satellite TV) ต่างมีเป้าหมายในการช่วงชิงส่วนแบ่งทางการตลาดสูงสุด โดยลี้มนำถึงพฤติกรรมของผู้ชมอย่างแท้จริง ซึ่งที่ผ่านมาเนื้อหา รายการ โทรทัศน์ในประเทศไทยส่วนใหญ่ยังไม่สามารถสร้างแรงจูงใจ หรือสามารถเปลี่ยนพฤติกรรมผู้ชมได้ เนื่องจากพฤติกรรมผู้ชมสื่อโทรทัศน์ผ่านดาวเทียมในปัจจุบัน ไม่ได้ยึดติดกับช่องใดช่องหนึ่งเหมือนในอดีต แต่ให้ความสนใจกับเนื้อหาสาระที่สอดคล้องกับความสนใจของตน หากเนื้อหาที่มีคุณภาพจะสามารถสร้างแรงจูงใจให้กับผู้ชมได้มากขึ้น

วิธีการนำเสนอของสื่อโทรทัศน์ในปัจจุบันมีหลายรูปแบบ ขึ้นอยู่กับการบริหารงานของแต่ละสถานี ซึ่งหากเป็นสถานีโทรทัศน์ที่บริหารงานโดยรัฐบาล จะมุ่งเน้นประโยชน์ที่ประชาชนหรือประโยชน์สาธารณะเป็นหลัก แต่หากเป็นสถานีโทรทัศน์ที่บริหารงานโดยภาคเอกชน จะมุ่งเน้นประโยชน์ทางธุรกิจมากกว่า ทั้งนี้การบริหารงานของสถานีโทรทัศน์ทั้ง 2 รูปแบบต้องคำนึงถึงการพัฒนาวิธีการนำเสนอ เพื่อให้เข้าถึงผู้ชมกลุ่มเป้าหมายของตัวเอง และปรับรายการให้มีความหลากหลายเพิ่มขึ้น อาทิ รายการประเภทข่าว รายการประเภทบันเทิง รายการประเภทความรู้ และรายการประเภทโฆษณา ภายใต้การผลิตรายการโทรทัศน์ที่นำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามามีบทบาทสำคัญ และเอื้อต่อกระบวนการการผลิต (อนุทิน วาริขันธุ์, 2550 : 4)

การผลิตรายการโทรทัศน์ของแต่ละสถานีมีเทคนิคและรูปแบบการนำเสนอที่แตกต่างกัน โดยตัวชี้วัดความสำเร็จของรายการโทรทัศน์จะขึ้นอยู่กับจำนวนผู้ชมที่ติดตามชมรายการ (Rating) เนื่องจากตัวชี้วัดดังกล่าว มีวิธีการการศึกษาที่ได้รับมาตรฐานและเป็นที่ยอมรับในอุตสาหกรรมโทรทัศน์ ทั้งในกลุ่มของผู้ผลิตรายการ โทรทัศน์ รวมทั้งการตัดสินใจของผู้ลงโฆษณา ที่จะใช้เกณฑ์ดังกล่าวในการพิจารณาและตัดสินใจเลือกลงโฆษณากับสถานีใดสถานีหนึ่ง ดังนั้นจำนวน

ผู้ชมที่สูงย่อมหมายถึงการเพิ่มโอกาสให้ผู้ลงโฆษณาตัดสินใจลงโฆษณาตามไปด้วย ทำให้เป้าหมายสำคัญของผู้ผลิตที่เป็นสถานีโทรทัศน์ที่บริหารงานโดยภาคเอกชน จึงเน้นให้รายการที่ผลิตนั้นสามารถเข้าถึง หรือเพิ่มจำนวนผู้ชมให้ได้เป็นจำนวนมาก แต่อย่างไรก็ตามนอกจากสถานีโทรทัศน์จะมุ่งสร้างจำนวนผู้ชมแล้ว ควรมีการพัฒนารูปแบบและเนื้อหาสาระของรายการเพื่อประโยชน์ของสาธารณชน ให้สอดคล้องกับหลักของเหตุและผลในด้านของคุณค่าของรายการที่จะเกิดขึ้นเมื่อผู้รับชมได้รับประโยชน์จากรายการนั้น เพราะฉะนั้นคำว่ากระบวนการผลิตรายการโทรทัศน์ควรที่จะมีมุมมอง หรือหลักเกณฑ์อื่น ๆ นอกจากจำนวนผู้ชมจำนวนมาก ให้เหมาะสมกับการที่โทรทัศน์เป็นสื่อประเภทหนึ่ง ซึ่งไม่ได้มีหน้าที่เพียงตอบสนองในแง่ของธุรกิจเท่านั้น แต่ควรจะเป็นเครื่องมือเพื่อประโยชน์ต่อสาธารณชน หรือผู้รับสาร ที่จะได้รับเนื้อหาที่ตอบสนองความพึงพอใจ มีคุณภาพและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ควบคู่กัน (กาญจนา แก้วเทพ, 2542 : 3)

ปัจจุบันรายการโทรทัศน์ประเภทให้สาระ ความรู้ในรูปแบบรายการกึ่งสารคดีที่มีผู้ดำเนินรายการเดินเรื่อง เพื่อทำหน้าที่พูดคุยกับผู้ชม และให้เสียงบรรยายในรายการ นำเสนอภาพแสดงเรื่องราว หรือกระบวนการตามธรรมชาติ อาจแทรกการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของบุคคลที่เกี่ยวข้อง เพื่อเพิ่มความสมจริงสมจังและน่าเชื่อถือมากขึ้น เป็นอีกหนึ่งในประเภทรายการโทรทัศน์ที่ได้รับความสนใจ โดยเฉพาะรายการโทรทัศน์ที่มีเนื้อหาให้ความรู้และข้อมูลเรื่องการดูแลสุขภาพ (สุรัชดา สุบรรณ ณ อยุธยา, 2558 : 7) เนื่องจากคนไทยและทั่วโลกต่างให้ความสำคัญกับการดูแลสุขภาพร่างกายและจิตใจมากขึ้น เห็นได้จากกระแสความตื่นตัว เรื่องอาหารเพื่อสุขภาพ ยาสมุนไพร แพทย์ทางเลือก การออกกำลังกาย การนั่งสมาธิปฏิบัติธรรมที่ล้วนแล้วแต่นำไปสู่สุขภาพกายและใจที่ดีขึ้น (กรุงเทพธุรกิจ, ออนไลน์, 2559) สอดคล้องกับในปัจจุบันรัฐบาลมีแผนแม่บทแห่งชาติว่าด้วยการพัฒนาสมุนไพรไทยฉบับที่ 1 ระหว่างปี 2560 - 2564 และโครงการพัฒนาเมืองสมุนไพร (Herbal City) โดยมีการจัดตั้งสวนสมุนไพร และให้มีการจัดตั้งโรงเรียนสอนทางด้านการศึกษาแพทย์แผนไทย พัฒนาศักยภาพของสมุนไพรไทยให้มีคุณภาพและเป็นที่ยอมรับ ขับเคลื่อนให้การแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน และการแพทย์ทางเลือก เป็นระบบบริการหลักของประเทศ คู่ขนานไปกับการแพทย์แผนปัจจุบัน และได้กำหนดเรื่องการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการพัฒนาภูมิปัญญา ด้านแพทย์แผนไทยให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งกระทรวงสาธารณสุข ร่วมกับ 8 กระทรวงหลัก ในการจัดทำแผนแม่บทว่าด้วยการพัฒนาสมุนไพรไทยฉบับที่ 1 ระหว่างปี 2560 - 2564 โดยมี 4 ยุทธศาสตร์ที่จะมาส่งเสริมและผลักดันการพัฒนาและใช้สมุนไพรไทย คือ 1) ส่งเสริมผลิตผลของสมุนไพรให้มีศักยภาพตามความต้องการของตลาดในประเทศและต่างประเทศ 2) พัฒนาอุตสาหกรรมและตลาดสมุนไพรให้มีคุณภาพระดับสากล 3) ส่งเสริมการใช้สมุนไพรเพื่อการรักษาโรค และสร้างเสริมสุขภาพ และ 4) สร้างความเข้มแข็งของการบริหารและนโยบายภาครัฐและใช้กลไก

ประชากรรัฐในการขับเคลื่อนสมุนไพโรยอย่างมั่นคง ยั่งยืน อย่างไรก็ตามประเทศไทยมีความหลากหลายทางภูมิศาสตร์ มีพืชสมุนไพรที่หลากหลาย จึงอยากให้เพิ่มการศึกษาวิจัย พัฒนาความรู้เรื่องการใช้สมุนไพรซึ่งถือว่าประเทศไทยยังขาดในเรื่องนี้ และควรส่งเสริมให้คนไทยมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการใช้ยาสมุนไพรในการรักษาโรคอย่างถูกต้อง หากมีอาการป่วยแล้วจะต้องทราบว่าต้องใชยาตัวใด และตัวใดไม่ควรใช้ร่วมกัน (ไทยโพสต์. ออนไลน์. 2559)

ที่ผ่านมา แม้รายการที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับแพทย์แผนไทยและสมุนไพรไทยจะเป็นที่สนใจจากผู้ชมรายการ และภาครัฐเข้ามาส่งเสริม สนับสนุนเกี่ยวกับแพทย์แผนไทยและสมุนไพรไทยเป็นอย่างดีแล้วก็ตาม แต่จากผลการศึกษารายการที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับแพทย์แผนไทยและสมุนไพรไทยจากผังรายการ โทรทัศน์ผ่านระบบดาวเทียม PSI ย่านความถี่ C band จำนวน 141 สถานีพบว่า มีเพียง 2 สถานีเท่านั้น ที่ผลิตรายการที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับแพทย์แผนไทยและสมุนไพรไทย ประกอบด้วย 1) สถานีโทรทัศน์ Thaipbs ที่ผลิตรายการ คนสู้โรค ออกอากาศ 100 นาที /เดือน และ 2) สถานีโทรทัศน์ Health plus ที่ผลิตรายการ ภารกิจพิชิตทุกโรค ออกอากาศ 40 นาที /เดือน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าสถานีโทรทัศน์ยังให้ความสำคัญกับรายการด้านการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรไทยน้อยมาก หากเปรียบเทียบกับรายการอื่น ๆ ของสถานี

สถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย จังหวัดจันทบุรี กรมประชาสัมพันธ์ สำนักนายกรัฐมนตรีในฐานะสื่อกลางการสื่อสารข้อมูลจากรัฐสู่ประชาชน ที่ออกอากาศผ่านระบบฟรีทีวีครอบคลุมพื้นที่ 9 จังหวัดภาคตะวันออก ได้แก่ ชลบุรี ระยอง จันทบุรี ตราด สระแก้ว ปราจีนบุรี นครนายก ฉะเชิงเทรา และสมุทรปราการ โดยมีเป้าหมายหลักในการขับเคลื่อนการสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในการส่งเสริมการมีสุขภาพที่ดี ที่สอดคล้องกับการเป็นสถานีวิทยุโทรทัศน์ผ่านดาวเทียมเพื่อสุขภาพ ภายใต้ชื่อ ดอกเตอร์ทีวี (Dr.TV) แหล่งรวบรวมสาระสุขภาพที่หลากหลาย โดยมีรายการ “เส้นทางสุขภาพ” ที่รวบรวมเรื่องราวการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือกหรือการแพทย์แบบผสมผสาน การเลือกสรรอาหาร พืชผัก สมุนไพรที่เป็นประโยชน์ต่อร่างกาย เพื่อให้ผู้ชมมีสุขภาพที่ดี มีความสุขในการดำเนินชีวิต ออกอากาศทุกวันจันทร์ เวลา 16.00 - 16.30 น.

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่องกระบวนการผลิตและแนวทางการพัฒนารูปแบบรายการโทรทัศน์ “เส้นทางสุขภาพ” ให้มีคุณค่าต่อการเรียนรู้และเป็นที่สนใจของประชาชนผู้รักสุขภาพ และยังเป็นอีกหนึ่งช่องทางของการร่วมส่งเสริมให้ประชาชนตระหนักและเห็นความสำคัญของการดูแลสุขภาพ พร้อมกับการขับเคลื่อนแผนแม่บทว่าด้วยการพัฒนาสมุนไพรไทยฉบับที่ 1 ระหว่างปี 2560 - 2564 เพื่อพัฒนาภูมิปัญญาด้านแพทย์แผนไทยให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อไป

คำถามในการวิจัย

1. กระบวนการผลิตรายการ “เส้นทางสุขภาพ” เป็นอย่างไร
2. แนวทางการพัฒนารูปแบบรายการ “เส้นทางสุขภาพ” เป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์กระบวนการผลิตรายการ “เส้นทางสุขภาพ” สำหรับประชาชนในจังหวัดจันทบุรี
2. เพื่อพัฒนารูปแบบรายการ “เส้นทางสุขภาพ” สำหรับประชาชนในจังหวัดจันทบุรี

ประโยชน์ของการวิจัย

1. ได้กระบวนการผลิตรายการ “เส้นทางสุขภาพ” สำหรับประชาชนในจังหวัดจันทบุรี เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนากระบวนการผลิตรายการให้ตรงตามความต้องการของผู้ชมรายการ
2. ได้รูปแบบรายการ “เส้นทางสุขภาพ” ที่ตอบสนองความต้องการสำหรับประชาชนในจังหวัดจันทบุรีอย่างแท้จริง
3. ได้รายการ “สุขภาพสุขภาพ” ที่มีคุณภาพ นำไปสู่การเพิ่มจำนวนผู้ชมรายการที่มากขึ้น
4. ได้รายการ “สุขภาพสุขภาพ” ที่มีส่วนช่วยส่งเสริมและกระตุ้นให้ผู้ชมรายการหันมาดูแลและรักษาสุขภาพมากยิ่งขึ้น
5. ได้รายการ “สุขภาพสุขภาพ” ที่มีคุณภาพ นำไปสู่การสร้างเชื่อมั่นและศรัทธาจากผู้ชมมีต่อสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย จังหวัดจันทบุรี หรือสถานีโทรทัศน์ดาวเทียมเพื่อสุขภาพ ภายใต้ชื่อ ด็อกเตอร์ทีวี (Dr.TV)

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยอาศัยข้อมูลจากบุคคลที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิตรายการเส้นทางสุขภาพ คือหัวหน้าและเจ้าหน้าที่แผนกต่าง ๆ ของสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย จังหวัดจันทบุรี ได้แก่ ผู้ช่วยผู้จัดการฝ่ายรายการ หัวหน้าแผนกเตรียมการผลิตรายการ (Pre Production) ฝ่ายรายการ ผู้กำกับรายการและผู้ควบคุมการผลิตรายการ (Producer) หัวหน้าแผนกส่งเสริมและตรวจสอบรายการโทรทัศน์ (Sensor) หัวหน้ากลุ่ม ผู้สร้างสรรค์รายการเส้นทางสุขภาพ (Creative Group Head) ผู้สร้างสรรค์รายการเส้นทางสุขภาพ (Creative) หัวหน้าผู้กำกับรายการเส้นทางสุขภาพ (Executive Director) และนักวิชาการที่เกี่ยวข้อง

ในเชิงปริมาณ โดยอาศัยข้อมูลจากจำนวนผู้ที่เคยรับชมรายการเส้นทางสุขภาพ ผ่านโทรทัศน์ดาวเทียม เพื่อสุขภาพช่อง Dr.tv ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี

นิยามศัพท์เฉพาะ

ดอกเตอร์ทีวี (Dr.TV) หมายถึง สถานีโทรทัศน์ดาวเทียมเพื่อสุขภาพเป็นแหล่งรวบรวมสาระสุขภาพ สามารถรับชมรายการต่าง ๆ ที่น่าสนใจเป็นประโยชน์ได้อย่างหลากหลายด้วยการนำเสนอเนื้อหาเพื่อสุขภาพหลากหลายรูปแบบ ตลอด 24 ชม. ภายใต้แนวคิด สุขภาพดี เริ่มที่ตัวคุณ

กระบวนการผลิตรายการเส้นทางสุขภาพ หมายถึง ขั้นตอนการสร้างสรรครายการสำเร็จรูปเพื่อนำเสนอแก่ผู้ชม ประกอบไปด้วยขั้นตอนก่อนการผลิตรายการ ดำเนินการผลิตรายการ และหลังการผลิตรายการ รวมทั้งขั้นตอนการมีส่วนร่วมจากผู้ชมในระดับต่าง ๆ

รูปแบบรายการเส้นทางสุขภาพ หมายถึง รายการ โทรทัศน์ ความยาว 25 นาที รวบรวมเรื่องราวการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือกหรือการแพทย์แบบผสมผสาน การเลือกสรรอาหารพืชผัก สมุนไพรที่เป็นประโยชน์ต่อร่างกาย เพื่อให้ผู้ชมมีสุขภาพที่ดี มีความสุขในการดำเนินชีวิต

ผู้ชม หมายถึง ผู้ชมรายการเส้นทางสุขภาพ ทั้งเพศชายและเพศหญิง ที่รับชมรายการเส้นทางสุขภาพ หรือเคยรับชมรายการเส้นทางสุขภาพ โดยอาศัยอยู่ในจังหวัดจันทบุรี

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาข้อมูล แนวคิด ทฤษฎีและการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับกระบวนการผลิต และรูปแบบรายการเพื่อสุขภาพทางโทรทัศน์ ผู้วิจัยจึงนำมาสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย